

УДК 378.147:811.133.1

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПОЗИТИВНОГО ВИХОВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

© Сергєєва І. С.

Харківський національний університет імені Г.С. Сковороди

Інформація про автора:

Сергєєва Ірина Сергіївна: ORCID: 0000-0003-0973-3078; i.sergeeva2008@mail.ru; кандидат філософських наук; доцент кафедри романської філології; Харківський національний університет імені Г.С. Сковороди; вул. Артема 29, м. Харків, 61002, Україна.

У статті проаналізовано можливості застосування у процесі вивчення французької мови основних прийомів технології позитивного виховання: розрізнення людини та її вчинків, завчасне встановлення правил, використання позитивних тверджень, надання студентам максимально широкого вибору, визнання прав студента на емоції, пошук мотивів та запобігання поганій поведінки, збереження гнучкості у процесі контролю за виконанням правил, встановлення балансу між внутрішнім та зовнішнім локусами контролю.

Ключові слова: позитивне виховання, педагогічна технологія, французька мова, навчально-виховний процес, підвищення ефективності навчання.

Сергєєва І. С. «Особенности применения технологии позитивного воспитания на занятиях по французскому языку»

В статье анализируются возможности применения в процессе изучения французского языка основных приемов технологии позитивного воспитания: разграничение человека и его поступков, своевременное введение правил, использование позитивных утверждений, предоставление студентам максимально широкого выбора, признание права студентов на эмоции, поиск причин и предотвращение плохого поведения, сохранение гибкости в процессе контроля исполнения правил, создание баланса между внешним и внутренним локусами контроля.

Ключевые слова: позитивное воспитание, педагогическая технология, французский язык, учебно-воспитательный процесс, повышение эффективности обучения.

I. Sergieieva «Features of Application of the Technology of Positive Education on the French Language Classes»

The article is analyzing several methods of the positive education technology and possibilities of its application during the French language learning: distinguishing the person of his acts; fixing rules in advance; expressing prohibitions in a positive way; giving the maximum of choice where it is possible; recognizing the feelings of the student; ignoring the intention where there it doesn't exist; trying to understand the causes of the bad behavior and to avoid it; being flexible by maintaining the frames; keeping the balance between the internal and the external locus of the control.

Keywords: positive education, pedagogical technology, French language, teaching and educational process, increase of the learning efficiency.

Постановка проблеми. Позитивне виховання (англ. positive education, фр. *éducation positive, éducation bienveillante*) – це сучасний міждисциплінарний напрям у теорії та практиці педагогіки, що виник завдяки бурхливому розвитку нейрології, вікової психології та інших наук, що досліджують біологічні особливості розвитку дитини, з одного боку, та усвідомлення вкрай низької ефективності традиційних підходів до виховання – з іншого. Незважаючи на зусилля пострадянських прихильників позитивного виховання, воно і досі залишається маловідомим як батьківській аудиторії, так і для викладачів. Технологія позитивного виховання, яку націлено на створення максимально сприятливих для

всебічного та гармонійного розвитку суб'єкту педагогічної діяльності, не входить до складу академічних курсів у педагогічних ВУЗах та не використовується у практиці викладання іноземних мов. Втім переважна більшість прийомів позитивного виховання може ефективно застосовуватись у процесі навчання іноземним мовам, зокрема французької, та істотно підвищити ефективність навчального процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Позитивне виховання набуло великої популярності в США (Laura Markham, John Gray), Канаді (Alyson Shafer) та Західній Європі (Noël Janis-Norton, Thomas Gordon, Nathalie de Boisgrollier, Catherine Gueguen та інші), де воно розглядається передусім як таке, що відноситься до сфери сімейного виховання, хоча існують роботи, що розглядають шляхи застосування позитивного виховання в освітньому процесі [5]. Серед пострадянських теоретиків та практиків позитивного виховання слід зазначити Ю. Б. Гіпенрейтер, В. І. Шаїнова, В. М. Горбунову та інших.

Тож **об'єктом статті** є позитивне виховання як педагогічна технологія, а її **мета** – проаналізувати можливість практичного застосування прийомів позитивного виховання в процесі викладання французької мови. **Актуальність** роботи зумовлена високою ефективністю застосування технології позитивного виховання у процесі викладання французької мови на тлі майже повного її ігнорування з боку професійних викладачів іноземних мов. На наш погляд, задача сучасного педагогічного ВУЗу – виховання нового покоління викладачів французької мови починаючи з років студентства – спочатку шляхом застосування технології позитивного навчання в процесі викладання французької мови майбутнім педагогам, а згодом – у теоретичному та практичному вивченні цієї технології в рамках курсу «Новітні технології в освіті».

Як відомо, педагогічна технологія – це алгоритм дій, що приводять до гарантованого результату. Головною метою застосування технології позитивного виховання є підвищення ефективності освітньо-виховного процесу за рахунок створення умов, що є сприятливими для гармонійного розвитку дитини. Французький педагог Karine le Goaziou формулює 4 основних завдання позитивного виховання [2], які в аспекті застосування цієї технології у практиці викладання французької мови матимуть такий вигляд:

1. Асиміляція педагогом найсучасніших знань про особливості психічного розвитку дитини та підлітка, про її потреби (психологічні, фізіологічні, потреби відносно способу життя), здатність максимально враховувати їх при плануванні та реалізації навчально-виховного процесу.

2. Набуття педагогом адекватної, твердої та аутентичної виховної позиції та поведінки.

3. Усвідомлення значущості якості комунікативних та виховних відносин «викладач - студент».

4. Засвоєння та набуття навичок упровадження прийомів та напрямків дії для поліпшення комунікації та якості відносин «викладач-студент» у виховній та навчальній сферах.

5. Підвищення якості виховання та навчання за рахунок створення сприятливого психологічного клімату, поліпшення відносин між викладачами та студентами, зниження конфліктності у процесі навчання та виховання, створення мотиваційної сфери студентів, що спонукає до самовдосконалення.

Оскільки стаття стосується викладання французької мови, приклади, деякі терміни та формулювання прийомів даються або дублюються мовою навчального предмету.

1. Розрізнення людини та її вчинків (*Distinguer l'individu de ses actes*).

Самоповага є невід'ємною потребою людини. Тому, нав'язуючи студенту той чи інший образ, педагог може занурити його у неадекватне бачення самої себе, у необхідність відповідати заданим якостям чи недолікам. Аби студент не фіксувався на тому чи іншому образі самого себе («невдаха» чи, навпаки, «розумниця»), викладач має відмовитися від практики оціночних суджень щодо студентів, а характеризувати їхні дії чи досягнуті результати. Слід віддавати перевагу Я-твердженням (*message Je*) замість Ти-тверджень (*messages Tu*), концепцію яких розробив французький учений Томас Гордон [3] Запровадження Я-тверджень включає також вербалізацію розуміння педагогом мотивів

поведінки студента, адже цей прийом дозволяє знизити градус конфлікту і швидше досягти кінцевої мети.

Аналогічно, визнання досягнень (*la valorisation des réussites*) студентів має бути гранично конкретним, аби вони розуміли, що саме викладач виділяє як позитивне в їхній діяльності. Так, в разі успішного написання роботи характеризується не сам студент і не робота в цілому, а її сильні сторони: *Marie, ton orthographe s'est beaucoup améliorée* замість *Marie est très appliquée*. Підкреслення конкретних досягнень студента дозволяє йому рухатися в правильному напрямку та створює в нього адекватну мотиваційну сферу.

2. Завчасне встановлення правил (*Fixer les règles à l'avance*).

Часто дисциплінарні проблеми та невірне виконання завдань ґрунтуються на нерозумінні або поганому виконанні правил. На заняттях із французької мови прийом завчасного встановлення правил застосовується у двох основних напрямках: фіксація правил поведінки та встановлення порядку виконання навчальних дій з урахуванням того, що очікувана поведінка чи порядок дій, очевидні для педагога, не обов'язково є такими для студента. Принцип встановлення правил в обох випадках є однаковим і полягає в наступному. Правила встановлюються заздалегідь, є по можливості нечисленними, чіткими та обов'язковими для виконання. Чим нижчий рівень знань та вмінь студентів, тим більш простими мають бути формулювання.

Порядок запровадження правил включає декілька етапів. 1. Формулювання нового правила, його мотивація. Донесення того, що правила, навіть непопулярні, встановлюються передусім в інтересах студентів. Обговорення можливих винятків, якщо такі є. 2. Перевірка чи правило, зрозуміле для аудиторії (студенти мають усно або письмово сформулювати нове правило). В разі необхідності застосовуються запитання щодо правила, в процесі пошуку відповідей на які, студенти швидше зрозуміють його суть. Якщо правило не зрозуміле, його треба пояснити знов і добитися правильного формулювання студентами. 3. Обговорення наслідків (невиконання) правила. 4. Неухильне дотримання правила.

3. Використання позитивних тверджень при заборонах (*Exprimer les interdits de façon positive*).

Позитивне висловлення правил або команд, зокрема й заборон, а також по можливості їх обґрунтування, робить їх більш зрозумілими для студентів і мінімізує конфлікт. На уроках французької мови може бути доцільним застосування цього прийому у низці ситуацій: *Gardez le silence* або *arrêtez de crier* замість *Ne criez pas*; *Restez en classe* замість *Ne sortez pas*, *Je préfère que tu fasses ton travail toi-même* замість *Ne copie pas le travail de Masha!* і т.д.

Підкреслення того, що студенти можуть робити, замість того, що їм заборонено, є ефективним прийомом досягнення бажаного результату. Такого роду формулювання, особливо із застосуванням Я-повідомлень, полегшують комунікацію та підвищують ефективність співпраці студентів та учителя.

4. Надання максимально широкого вибору там, де це можливо (*Donner le maximum de choix là où c'est possible*).

Що більше самостійних рішень прийматимуть студенти, то більш вони будуть співпрацювати та менш конфліктувати. Вчитель має проаналізувати, які саме питання освітньо-виховного процесу він може віддати на відповідальність студентів і надати їм максимум автономії в цих сферах (наприклад, організація свят, вибір п'єси для спектаклю, доцільність та вибір подарунків дівчатам на 8 березня і т.п.).

Бажаний результат можна отримати, переміщуючи можливість вибору з найбільш бажаної педагогом (але потенційно конфліктної) дії на другорядні обставини її виконання (спосіб, час і так далі). Таким чином, увага студентів концентрується на самому процесі вибору, а не на дії.

5. Визнання права студента на (негативні) емоції (*Reconnaître les émotions de l'étudiant*).

Хоча загалом цей прийом відноситься до сфери сімейних відносин, він може застосовуватись у певних педагогічних ситуаціях. Йдеться про прийняття емоцій студента,

про прояв емпатії, розуміння, поваги до нього та його почуттів із боку викладача. Важливо зазначити, що розуміння емоцій студента не зобов'язує до прийняття будь-якої його поведінки, не дає йому права порушувати встановлені правила. Всі мають дотримуватися правил, але можуть відчувати і виражати у прийнятних формах незадоволення з цього приводу. Водночас, навіть найменші рухи у бажану сторону (подолання дисциплінарних проблем, поліпшення навчальних навичок чи надбання нових компетенцій) має бути помічене і підтримане педагогом.

6. Відмова від пошуку (негативних) інтенцій у поведінці студентів на користь намагання зрозуміти мотиви поганої поведінки та її запобігання (*Ne pas voir l'intention là où il n'y en a pas. Plutôt essayer de comprendre les causes du mauvais comportement de l'enfant ou de les éviter si possible*).

На перший погляд, цей прийом також відноситься переважно до сфери сімейного виховання, але, як і попередній, може з успіхом застосовуватися у навчальних закладах. Намагання зберігати спокій та ясність суджень у разі виникнення проблем, аналіз причин поганої поведінки студентів та способів їх уникнення замість пошуку винних або негативних інтенцій студентів, є невід'ємною складовою технології позитивного виховання.

Суттєве зменшення дисциплінарних проблем та підвищення рівня успішності досягається шляхом запобігання причин, що можуть спричинити їх, наприклад, урахування того, що втома, голод, спрага підвищують рівень агресії всіх учасників навчально-виховного процесу, при плануванні конкретного наповнення занять. Так, винесення більш легких та захоплюючих тем та активних видів діяльності, що дозволяють зняти напругу, на ті заняття, які припадають на кінець навчального дня, коли студенти вже втомлені, а більш складних тем та потенційно конфліктних видів роботи – на початок або середину дня, сприятиме поліпшенню дисципліни. Аналогічно, планування контрольних робіт має відбуватися, виходячи з того, що у втомлених за цілий день чи то робочий тиждень студентів результати будь-якого контролю будуть нижчими, аніж на початку тижня та робочого дня, коли рівень концентрації уваги та когнітивних процесів значно вищий.

У разі виникнення проблем – дисциплінарних чи відносно рівня успішності засвоєння знань – технологія передбачає зберігання спокою та доброзичливості з боку педагога, аналіз причин проблем і застосування попередньо окреслених прийомів, різні комбінації яких можуть застосовуватися в основних стратегіях розв'язання конфліктів. 1. Демонстрація розуміння почуттів студентів із наполяганням на виконанні завдання чи правила, надання мотивації цієї необхідності. 2. Компроміс чи вибір студентами альтернативного виду діяльності з-поміж запропонованих педагогом. 3. Пропозиція студентам розробити свій варіант компромісу, а потім його обговорення та прийняття або не прийняття.

7. Збереження гнучкості у процесі контролю за виконанням правил (*Etre souple en maintenant le cadre*)

Як витікає з вищезазначеного, технологія позитивного виховання передбачає дотримання установлених правил усіма учасниками педагогічного процесу, але в атмосфері взаємної поваги і демократії. Тож неприпустимими є категоричні висловлювання авторитарного характеру з боку педагога, які принижують і викликають несприйняття з боку студентів. Позитивне формулювання правил та заборон, їхнє логічне обґрунтування, застосування конструкцій типу «тоді – коли» замість конструкцій зі сполучником «якщо» (*Vous pourrez voir cette vidéo quand vous aurez fini votre composition* замість *Vous pourrez voir cette vidéo si vous treminez bien vite votre composition*), відмови або вимоги значно поліпшують рівень комунікації та атмосферу на заняттях.

8. Збереження балансу між внутрішнім та зовнішнім локусами контролю (*Garder la balance entre locus de contrôle intérieur et extérieur*).

У процесі педагогічної діяльності викладачі і досі часто порівнюють одних студентів з іншими, створюючи таким чином зовнішній локус контролю та спотворюючи мотиваційну сферу студентів – як тих, кого порівнюють, так і тих, із ким порівнюють. Технологія позитивного навчання передбачає максимальне утримання внутрішнього локусу контролю, яке досягається передусім порівнянням досягнень студента з його ж попередніми

досягненнями, намагання помітити та привітати найменші успіхи на шляху досягнення цілей – як освітніх, так і виховних. При цьому зовнішні критерії оцінювання використовуються лише в мірі необхідності (зовнішні вимоги до рівня знань із предмету, перелік умінь та навичок, яких учень має набути протягом вивчення курсу) і мають бути відомими та зрозумілими студентам від початку викладання курсу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Технологія позитивного навчання може і має застосовуватись у процесі навчання іноземним мовам будь-якої учнівської аудиторії, адже її дієвість зумовлена передусім солідною теоретичною базою та практичною спрямованістю. Аналіз літератури та практичного досвіду демонструє, що технологія позитивного виховання дозволяє підвищити ефективність вивчення французької мови за рахунок створення сприятливого психологічного середовища, формування адекватної мотиваційної сфери студентів, покращення комунікації «викладач – студент». Окрім якості підготовки педагога, його здатності до неперервного самовдосконалення і вміння реалізувати знання на практиці, застосування цієї технології не потребує жодних особливих матеріально-технічних умов і тому має великі перспективи впровадження в навчальних заходах нашої держави. Окреслені фактори зумовлюють необхідність подальших теоретичних та практичних розвідок щодо можливостей застосування технології позитивного виховання у викладанні французької мови.

Список використаних джерел

1. Boisgrollier, Nathalie de. *Élever ses enfants sans élever la voix* / Nathalie de Boisgrollier. – P.: éd. Albin Michel, 2014. – 238 p.
2. Goaziou, Karine le. *Cyclet complet de parentalité positive* [Електронний ресурс] / Karine le Goazio. – Режим доступу: <https://educationbienveillante.wordpress.com/cyclet-complet-parentalite-positive/>
3. Gordon, Thomas. *Message-je : exemple de mise en pratique* [Електронний ресурс] / Thomas Gordon. – Режим доступу: <http://www.ateliergordon.com/message-je-exemple-de-mise-en-pratique>
4. Gueguen, Catherine. *Pour une enfance heureuse. Repenser l'éducation à la lumière des dernières découvertes sur le cerveau* / Catherine Gueguen. – P.: éd. Robert Laffont, 2014. – 296 p.
5. Positive education: positive psychology and classroom interventions [Електронний ресурс] / Seligman Martin E. P., Ernst Randal M., Gillham Jane, Reivich Karen and Mark Linkins // *Oxford Review of Education*. – 2009. – Vol. 35, no. 3. – P. 293–311. – Режим доступу: <http://www.ppc.sas.upenn.edu/positiveeducationarticle2009.pdf>

References

1. Boisgrollier, Nathalie de. 2014, *Élever ses enfants sans élever la voix*, Albin Michel [éd.], Paris.
2. Goaziou, Karine le, *Cyclet complet de parentalité positive*, <<https://educationbienveillante.wordpress.com/cyclet-complet-parentalite-positive/>>.
3. Gordon, Thomas, *Message-je : exemple de mise en pratique*, <<http://www.ateliergordon.com/message-je-exemple-de-mise-en-pratique>>.
4. Gueguen, Catherine 2014, *Pour une enfance heureuse. Repenser l'éducation à la lumière des dernières découvertes sur le cerveau*, Robert Laffont [éd.], Paris.
5. Seligman, Martin EP, Ernst, Randal M, Gillham, Jane, Reivich Karen & Mark Linkins 2009, 'Positive education: positive psychology and classroom interventions', *Oxford Review of Education*, vol. 35, no. 3, June 2009, pp. 293–311. <<http://www.ppc.sas.upenn.edu/positiveeducationarticle2009.pdf>>.

Стаття надійшла до редакції 5.12.2014р.